

ZÁHRADA

Text Mirka Dvorožňáková

podľa Ferdinanda

O ZÁHRADÁCH, V KTORÝCH SA ODDYCHUJE, SCHOVÁVA PRED CELÝM SVETOM, HRÁ, VESELÍ A STRETÁVA SO SPRIAZNENÝMI DUŠAMI. O ZÁHRADÁCH, V KTORÝCH SA ŽIJE. LEBO PRESNE O TAKÝCH SNÍVAME.

Ferdinand Leffler so svojím psikom.

Ferdinand Leffler (1978)

Prvú architektonickú realizáciu vytvoril ako sedemročný vo svojom akváriu. Vyštudoval krajinné plánovanie v kombinácii so záhradným inžinierstvom. Stážoval v USA aj v Spojenom kráľovstve, záhrady projektoval nielen v Česku a Európe, ale aj v Kanade, v Kostarike či na Zanzibare. Ateliér Flera, ktorý založil, patrí v Európe k najväčším. Spieva v rockovej kapele, má manželku, štyri deti a psa a so všetkými šťastne žije v dome pri Prahe, ktorý má, samozrejme, krásnu záhradu. Kováčova kobyla v tomto prípade nechodí bosá a Ferdinand Leffler trávi voľný čas prácou vo svojej záhrade veľmi rád. Členovia rodiny mu radi pomáhajú a porozprávajú sa pri tom rovnako dobre, ako keby boli na prechádzke v lese.

Narazili sme na neho v jeden sobotný podvečer koncom marca počas znudeného prepínania televíznych kanálov. Vonku nebolo do čoho pichnúť – po snežienkach už ani stopy, fialky sa každú chvíľu chystali odkvihnúť, pivonky, ruže a klematisy sme zrezávali minulý víkend, hlávkový šalát, špenát, reďkovky aj hrášok sme mali tu na juhozápade dávno v zemi a ten sympatický chlapík v bielom tričku a rifliach, čo labužnícky presýpal v prstoch zemínu a v očiach mu tancovali ohníčky nadšenia, rozprával naozaj pútavo. O prepojení záhrady s domom, o „izbičkách“, ktoré si môžeme v záhrade vytvoriť, o tom, ako sa do našich končín infiltrovali netkané textílie, aj prečo nie je ich bezbrehé používanie vo voľnej pôde úplne najlepší nápad. Vysvetlil nám, ako sa dá japonská filozofia wabi-sabi (krása nedokonalosti, oslava každodennosti, jednoduchosti a premenlivosti, radosť z toho, čo máme k dispozícii) aplikovať v záhrade. Áno, všetko starne, mení sa, chytá patinu. Aj tá drevom obložená terasa, no o to je to celé autentickéjšie a v konečnom dôsledku osobnejšie. A keď vyhlásil, že ak aj práve nemáme ušetrené desaťtisíce, neznamená to kompromis za kompromisom a koniec krásnej záhrady, ako sme si ju vyfantazirovali, ale iba to, že bude lepšie

Záhrada pre otužilcov.

Záhrada pre čmeliaky.
Aj včielkam je tu hej.

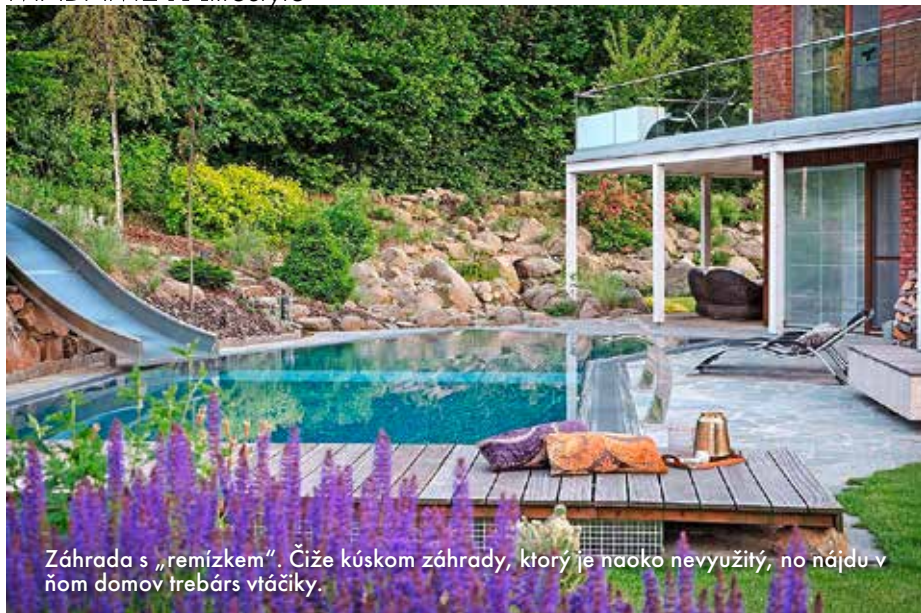
Toto musí jednoznačne byť Záhrada v pohode.

A toto Záhrada s vodopádom. Vodný prvok je mimoriadne upokojujúca záležitosť.

Pozeráte sa na Záhradu s ľahkosťou.

Záhrada s „remízkom“. Čiže kúskom záhrady, ktorý je naoko nevyužitý, no nájdú v ňom domov trebárs vtáčiky.

Atelier Flera pripája k fotkám záhrad, ktoré zrealizoval, výstižné názvy. Toto je napríklad Tmavá záhrada.

Ďalšia fotky Záhrady s ľahkosťou. Že by ste jej dali rovnaké meno?

Záhrada so žabkou. Niekde tam určite bude.

rozdeliť si projekt do viacerých fáz a realizovať ich postupne, až keď na ne budeme mať, a použil pri tom výraz „nešidte své sny“, boli sme lapané.

A tak sme objavili Ferdinanda

Zoznámte sa s Ferdinandom Lefflerom, jedným z najznámejších a najzaujímavejších českých záhradných architektov, zakladateľom ateliéru Flera a zároveň moderátorom programu Ferdinandovy záhrady (ČT1), ktorého druhá séria aktuálne beží. V každom diele môžeme sledovať premenu jednej záhrady, ktorú jej majitelia založili už pred časom, aj sa o ňu starali, aj nebola vôbec na zahodenie, ale chýbalo jej niečo, čo Ferdinand dosť často spomína – pointa, ucelený koncept, príbeh, vtíp. Čosi, čo jej majiteľov každý

Krásna a funkčná záhrada potrebuje pointu, príbeh, koncept.

deň vytiahne z pohodlného gauča v obývačke a spôsobí, že už na tretí deň all inclusive dovolenky v Ománe im začne byť za tým voňavým, zeleným, šesťárovým miestečkom niekde v strednej Európe strašne smutno. Presne toto nás nadchlo. Ako urobiť zo záhrady, ktorá je síce na prvý pohľad relatívne k svetu, ale v podstate tuctová, pôsobivý originál šitý na mieru majiteľom. Ruku na srdce, aj vy máte vonku opustenú sirôtku, čo prišla na rad, až keď bol dom zateplený, garáž dokončená, kozub vybudovaný? Ak na ňu, pravdaže, vôbec došlo a nehibernuje zakonzervovaná niekoľko rokov v stave, v akom ju odovzdal developer, prípadne predošlý majiteľ. Chvalabohu, tento postoj sa pomaličky, ale isto mení. Akoby ľudia začali chápať, aký ďalší rozmer im môže do života priniesť dobre navrhnutá záhrada. Ešte niečo sa mení a to nás teší takisto: „Dnes sa menej zaujímate o to, čo povie sused, a viac sa zameriavame na vlastné potreby a želania,“ vraví Ferdinand. Žeby koniec reprezen-

deň vytiahne z pohodlného gauča v obývačke a spôsobí, že už na tretí deň all inclusive dovolenky v Ománe im začne byť za tým voňavým, zeleným, šesťárovým miestečkom niekde v strednej Európe strašne smutno. Presne toto nás nadchlo. Ako urobiť zo záhrady, ktorá je síce na prvý pohľad relatívne k svetu, ale v podstate tuctová, pôsobivý originál šitý na mieru majiteľom. Ruku na srdce, aj vy máte vonku opustenú sirôtku, čo prišla na rad, až keď bol dom zateplený, garáž dokončená, kozub vybudovaný? Ak na ňu, pravdaže, vôbec došlo a nehibernuje zakonzervovaná niekoľko rokov v stave, v akom ju odovzdal developer, prípadne predošlý majiteľ. Chvalabohu, tento postoj sa pomaličky, ale isto mení. Akoby ľudia začali chápať, aký ďalší rozmer im môže do života priniesť dobre navrhnutá záhrada. Ešte niečo sa mení a to nás teší takisto: „Dnes sa menej zaujímate o to, čo povie sused, a viac sa zameriavame na vlastné potreby a želania,“ vraví Ferdinand. Žeby koniec reprezen-

tatívnej záhrady, po ktorej pyšne prevedieme kolegyňu z práce, ale malého syna neustále cepujeme, aby nám nepolámal hento a tamto a vôbec, čo sa nejde radšej hrať na ihrisko?!

Záhrada roku 2019

Aká je teda moderná záhrada podľa Ferdinanda Lefflera? „Autentická, bez pretvárinky, odraz osobnosti

svojho majiteľa. Prináša zážitky, ktoré interiéru neponúka. Hľadanie obyčajna, zrod a zánik, starnutie použitých materiálov, premenlivosť dennej a nočnej oblohy, vône, priestor i kontakt s prírodou. Moderné záhrady sa dnes s absolútnou samozrejmosťou berú ako ohľaduplné k našej planéte. Dnešná záhrada je tiež praktická, čiže bezchybne funkčná. Záhrada musí byť jedinečná a úprimná, rovnako ako jej majiteľ.“

Ideálny majiteľ záhrady v roku 2019 nevymýšľala grandiózne hlúposti, ktoré stoja kopu peňazí, energie a planétu množstvo zdrojov. Nejde hlavou proti múru – napríklad v období, keď naša klíma začína čoraz viac pripomínať stredomorskú, nenastojí tvrdohlavo na trávniku, za ktorý by sa nehanbili ani v Manchester United. „Preč je obraz záhrady ako trávnik ohraničeného živým plotom. Po pár suchších rokoch si musel každý všimnúť, že mu po väčšinu roka vyschnutý trávnik neprienesie do záhrady žiadnu parádu. Inšpirujeme sa kalifornskými kolegami, ktorí sú so svojimi záhradami postavenými na suchomilných stepných spoločenstvách o niekoľko rokov popredu.“ Úplne chápeme, že rodina s deťmi a so psom si záhradu bez trávnikára nedokáže veľmi predstaviť, ale aspoň by to nemusel byť ten klasický obraz, ktorý spomína Ferdinand. V jeho programe sa v záhradách vytvárajú zákutia, teda miesta, kde sa dá posedieť na lavičke a pokochať sa levanduľovým záhonom, uchýliť sa s knihou v ruke pod vrbu do príjemnej intimity záhrady, poleňosiť si v hamaku, stretávať sa s rodinou a priateľmi pri opekačke, ale sa aj poriadne vyšantiť. Na pieskovisku, hojdačkách, vkusne zakomponovanej trampolíne (zapustenej do zeme) či trávnej ploche, na ktorej sa dá hádzať frisbee, no nezaberá trištvrté záhrady. Alebo pri paradnej schovávačke v hustých vysokých zá-

honoch, ktoré tam prvoplánovo nie sú na to, „ale prebudia v deťoch fantáziu, chuť vstúpiť do záhrady a zažívať v nej dobrodružstvá“. To sú tie „izbičky“, ktoré sú akoby exteriérovým pokračovaním domu a tešia sa z nich všetci jeho obyvatelia, lebo zodpovedajú ich potrebám a želaniam. Jednoliaty lán trávnik obkolesený tujami je nielenže hrozná nuda, je to trvalo neudržateľná vec, ktorá do záhrady prináša iba málo života. Apropos, opekačka. Otvorené ohnisko uvidíte vo Ferdinandových záhradách často. Tiež sme sa pozerali na ten náš flak zeme a vraveli si, že toto už je také trochu vymýšľanie. Lenže Ferdinand má svätú pravdu, keď hovorí, že oheň v záhrade je presne ten tradičný zážitok, tá krásna „obyčajna“, ktorej sa nám v časoch všadeprítomných informačných technológií už veľmi nedostáva. A nám sa v momente vybaví gitara, spev, smiech a toľko špekáčikov, koľko zvládnú naši najmilší priatelia (vrátane susedov, hneď sa nebude mať kto sťažovať na hluk) pojesť.

Ak by sme totiž mali predpovedať, na čo budú naše deti v dospelosti s láskou spomínať, nebude to luxusná dovolenka, ale práve toto.

Samo to tam vyrástlo

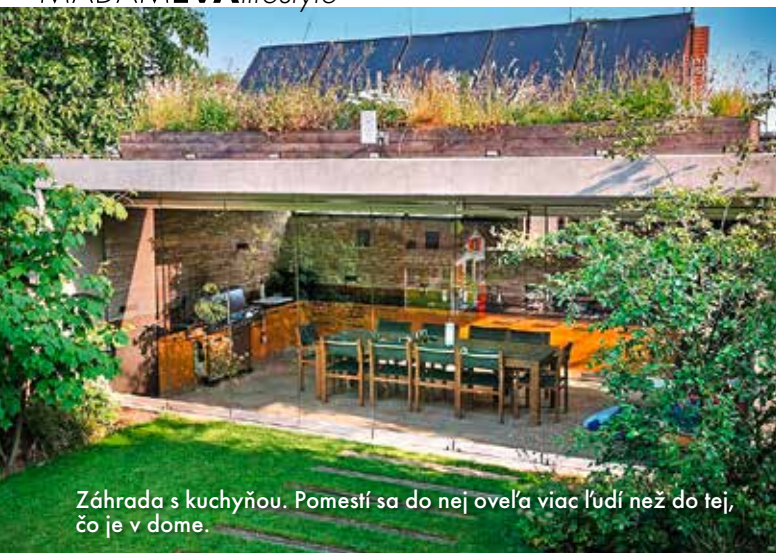
Pamätáte sa, ako dlho ste hľadali kaderníčku, ktorá nevytvára na hlavách helmy, čo sa nepohnú ani pri hurikáne? Hlavne nech tie vlasy vyzerajú, že tak rastú samy od seba, aj tú krásnu medovú farbu máte na nich odmalička. Presne takto je to s modernými záhradami podľa Ferdinanda Lefflera. Používajú sa v nich lokálne materiály, vysádzajú obyčajné miestne rastliny, „umeli-

141

Žijte ve své zahradě

Je názov knihy Ferdinanda Lefflera, ktorá je taká pekná, že si ju budete s radosťou listovať, aj keď bývate v jednoizbovom byte a váš jediný kontakt s flórou je kvetináč s muškátmi na okennom parapete. Majitelia záhrad si vyslovene zgustnú. V českom vydavateľstve Host je v príprave ďalšia knižná záhradná inšpirácia z dielne F. L. Naživo uvidíme Ferdinanda 13. novembra na prednáške v Bratislave.

Záhrada s kuchyňou. Pomestí sa do nej oveľa viac ľudí než do tej, čo je v dome.

ny“ a napodobeniny nie sú vítané: „Úprimnosť a pravdivosť dnes panuje v gastronómii, rovnako ako na prehliadkových mólach a nevyhla sa ani záhradám. Už žiadne dochucovadlá a umelé farbivá do záhradnej architektúry! Drevo je drevo, kameň je kameň, betón je betón. Napodobeniny totiž peniaze nešetria, práve naopak, robia zo záhrady navoňanú biedu a cirkus. To je škoda.“ Skrátka a dobre, moderná záhrada je záhrada, v ktorej všetko pôsobí nenásilne a prirodzene, akoby sa to tam ocitlo samo od seba. Taká záhrada človeka príjemne pohltí, nájde v nej pokoj, mier a radosť, ale nevyžaduje od neho, aby sa stal jej otrokom, pretože v nej rastú síce krásne, no nenáročné rastliny, ktorým vyhovuje

Taká záhrada človeka príjemne pohltí, nájde v nej mier a pokoj.

tunajšie podnebie. Modernú záhradu si treba užívať, nie jej slúžiť. Nájde sa v nej miesto aj na chov zvierat a pestovanie ovocia a zeleniny, ak je to to, po čom vaše srdce píská – hoci vo vyvýšených záhonoch, „ktoré aj keď nie sú vypleté, vyzerajú stále upravené. Navyše je to drobná architektúra, ktorá dokáže záhradu príjemne zabývať“. Ak vás bolieva chrbát, môžete si ich vybudovať vyššie, budú sa ľahšie obrábať, a tak sa nemusíte ani vo vyššom veku ochudobňovať o radosť zo záhradkárčenia, odkazuje Ferdinand. Zatúžili ste po bazéne? Čo takto biopool, čiže biologicky čistený bazén? Nesype sa doň žiadna chémia, voda je v ňom čistá, no predsa plná života. Výborne sa hodí do záhrad, ktoré sú tiež plné života a okrem včiel, čmeliakov a dážďoviek si ich obľúbili ich majitelia. Zdá sa to zvláštne, ale čudovali by ste sa, koľko ľudí vlastne svoju záhradu príliš nemusí. Neobdivujú ju cez francúzske okno v obývačke, nevšímajú si ju, niekedy do nej pár dní neprídu. Nielen od novembra do februára. Večná škoda.

Sme v prírode alebo v chemickom laboratóriu?

Ferdinand Leffler nielenže stojí za mnohými zaujímavými záhradami, má aj zaujímavé názory, ktoré nás prinúti zamyslieť sa nad tým, či by sme nemali prestať robiť veci automaticky iba preto, lebo ich tak robí väčšina ľudí. Napríklad spomínané netkané textílie. Veľmi praktická vec. Prikryjete nimi záhon, narobíte do nich dierky, do dierok postrkáte kvety a jupí! – vyhrali ste nad ďateľinou, púpavou a inou strašidelnou pliahou. Navyše sú neuveriteľne trvácne, prežijú aj atómovú katastrofu a vaše pravnúčatá. Skúste ich odokrýť tak o dva roky. Nájdete pod nimi – nič. Mŕtvo. Ani „živáčka“. Všetko zahynulo. Zabili ste si ornicu. Pri vysoká cena za dokonalý záhon. Vysypaný kôrou, tipujeme. Dobrodružné typy kôrou farebnou, ktorá pôsobí podobne prirodzene, ako keby ste si do záhrady nainštalovali ružový tank. Pozdĺž celého pozemku plápolá zelená plachta, čo má zabrániť susedom, aby nám videli na mrkvu, a dielo skazy je dokonané. Toto si naše záhrady, ktoré nám ponúkajú tak veľa, naozaj nezaslúžia. Majme s nimi väčšiu trpezlivosť a zhovievavosť. Počakajme si na naozajstný živý plot alebo teda, ak už nevieme vydržať, dajme si ho urobiť. Napríklad z vŕby, čo k nášmu kúsku sveta krásne pasuje. Nezabíjajme pre trochu buriny, ktorá sa dá za pár minút vyškabať (a ešte si pri tom aj vyčistíme hlavu), všetko živé v pôde. Pamätajme na wabi-sabi. Dokonalosť je nuda. Na prírode je krásna práve jej premenlivosť. Nevieme ako vy, ale my sa v záhradách, čo síce vyzerajú nádherne, ale máme strach skrieviť v nich čo i len stonku, necítíme práve príjemne a už vôbec nie uvoľnene.

A čo tujky, budú mať kde rásť?

Kde má vlastne jedna majiteľka záhrady začať, keď sa rozhodla, že jej vynahradí roky macošského zaobchádzania? Môže napríklad prizvať na spoluprácu záhradného architekta. Už to nie je žiadna vzácnosť ani výstrelok horných desaťtisíc. Veď si len vezmite, koľko vás stál napríklad kozub a ako často v ňom horí oheň. S človekom, ktorý vám má vytvoriť záhradu vašich snov, si musíte logicky sadnúť. Fyzicky, k stolu, aby ste všetko podrobne rozobrali, aj metaforicky, aby dokázal vaše predstavy zhmotniť. Mimochodom, trocha sme pátrali a prerábky vo Ferdinandových záhradách stáli rádo-vo desaťtisíce. Českých korún, nie eur, hej? Každopádne, tento program vznikol najmä preto, aby prinášal inšpiráciu bežným ľuďom. Ak si trúfate,

hor sa do toho! Nebude to vôbec ľahké, hlavne si vôbec uvedomiť, čo od svojej záhrady chcem a čo ma do nej každý deň pritiahne. Keby len mňa! Musí vyhovovať aj ostatným členom rodiny. Ferdinand radí začať dôkladnou analýzou. Od architektonického štýlu a miesta, kde dom je, až po zemínu, ktorá sa v záhrade nachádza. Všímajte si, akým rastlinám a stromom sa vo vašom okolí darí. Zvolajte rodinnú radu, prizvite babky, dedkov, všetkých, čo vašu záhradu poznajú a trávia v nej čas. Zorganizujte záhradný brainstorming. Skúste si najprv vytvoriť nejaký ucelený koncept a nesústreďujte sa, aspoň spočiatku, príliš na detaily: „Ak chcete vytvoriť dobrý koncept, detaily sú vražedné. Zabudnete, o čo v prvom pláne išlo.“ Ferdinand svojich klientov nabáda, aby sa rozpaľovali na svoje detstvo. Od detstva sa totiž odvíja úplne všetko: „Každý z nás sa v detstve hrával v nejakkej záhrade a rád sa v nej strácal. Toto odo mňa klienti často chcú – znova sa v záhrade stratiť.“ Okamžite sa nám v myslí vynorila Záhrada Jiřího Trnku. Určite by ste vo svojich spomienkach našli niečo vrúcne záhradné aj vy. A keď ten obraz v hlave začne byť čoraz jasnejší a celistvejší, pracujte s tým, čo máte. Aj to je wabi-sabi, filozofia, ktorá je naozaj povznášajúca a oslobodzujúca. Keď vám tri roky za sebou vykape magnólia, dávať ju tam štvrtý rok pripomína hádzanie malého dieťaťa o zem v obchode, lebo mu mama nechce kúpiť cukríky. Do každej pôdy a na každú svetovú stranu sa dá nájsť niečo, čo bude krásne vyzeráť a zároveň prospievať bez toho, aby sme museli vyvíjať nejakú extra námahu. Dôležitá je aj ďalšia rada, ktorú sme si vo Ferdinandových záhradách vypočuli: ak chceme mať záhradu naozaj podľa svojich predstáv, nesmieme robiť kompromisy typu „tie tuje tu rastú desať rokov a každá stála päť eur, veď ja ich sem voľajako zakomponujem“, a tak ďalej a tak ďalej. No nezakomponujete. Budú tam ako päť na oko. Hľadajte im adoptívnych rodičov. Určite niekoho nájdete. Ľudia majú rôzny vkus, chcú od svojich záhrad rôzne veci a tak je to úplne v poriadku. Vonkoncom to neznamená, že musíte začať budovať na holej lúke. Ak sa tam však niečo nehodí a vy to tam vlastne ani nechcete, len vám pripadá hlúpe zbavovať sa toho, celkový výsledok bude polovičatý, jalový a neúprimný.

Keď sme si pozerali fotografie záhrad, ktoré vytvoril ateliér Flera, zaujalo nás, že každá mala meno. Záhrada pre čmeliaky, Záhrada pre otužilcov, Záhrada so žabkou. V tom je ten vtíp: nájsť niečo, čo

Záhrada s anjelom.

Záhrada s modrými oknami. Alebo teda s domom s modrými oknami.

Záhrada so šachovnicou. Parádna vtipná pointa.

sa stane pointou záhrady. My síce ešte úplne presne nevieme, ako bude vyzeráť tá naša, ale pointu aj názov už máme. Chceme Záhradu, kde to žije. Alebo Záhradu u veselej madam? Oboje! Nebudeme predsa „šidiť“ svoje sny. ME